

Tulevaisuusvallan laajentaminen uudelle taloudelle

-Kolme kohtuullista kysymystä
päätoksentekijöille

Kolmannen tien kohtuutalous -hankkeen
2. väliraportin julkaisutilaisuus 27.5.2024

Susanna Myllylä
Tutkija, KTT, HTT, dosentti

AJATUSPAJA ALKIO – IDEOIDEN IDÄTTÄMÖ

The logo for 'Ajatuspaja Alkio' is a dark teal, rounded shape resembling a leaf or a drop. It contains the text 'Ajatuspaja' on the top line and 'Alkio' on the bottom line, both in a white, sans-serif font.

Ajatuspaja
Alkio

- Ajatuspaja Alkio on tulevaisuusorientoitunut ajatushautomo: ennakoimme tulevaisuuteen vaikuttavia ilmiöitä, kehitämme ja selvitämme uusia ratkaisuja, teemme ennakkoluulottomia kokeiluja yhdessä eri toimijoiden kanssa sekä tuemme nykyisiä ja tulevaisuuden päätöksentekijöitä tutkitulla tiedolla.
- Haluamme omalta osaltamme edistää tutkijoiden, päätöksentekijöiden ja kansalaisten välistä vuoropuhelua sekä vähentää poliittista polarisaatiota.
- Teemme ajankohtaisissa kestävyyskysymyksissä yhteistyötä muiden poliittisten ajatushautomoiden kanssa ja osallistumme erilaisiin asiantuntijaverkostoihin ja -tapahtumiin.

- ”*Kohtuutalouden vaihtoehto – talousajattelun uusi aika nousemassa globaalien kriisien keskeltä*” on ensimmäinen, yleistajuinen julkaisu vuoden 2022 lopulla alkaneesta Alkion **Kolmannen tien kohtuutalous** -tutkimushankkeesta.
- Pää tavoitteena on esittää systeemitason muutoksia, jotta voimme siirtyä pois fossiilitaloudesta kestävämpään ja oikeudenmukaisempaan talouteen.
- Tässä raportissa selvitettiin kohtuutalouden lähtökohtia ja päivitettiin alan keskustelua sekä esitettiin kirjallisuuskatsauksen perusteella alustavia keinoja kohtuutalouteen pääsemiseksi.

Raportin merkityksestä ja taustoista

- Tutkijoiden laaja konsensus tilanteen vakavuudesta ja kiireellisyydestä vs. päätöksenteon hitaus ja tahmeus
- Vaihtoehtoisten talousideoiden läpäisy mediassa muuttumassa mutta päätöksentekofoorumeilla ei
- Päätäjät joutuvat ottamaan kantaa haastaviin, hyvin kompleksisiin ilmiöihin
- Tutkitun tiedon aseman heikkeneminen
- Tulevaisuusajattelu hyvin rajoittunutta
- Pandemian aikana alkoi myös muodostua käsitys, ettei vanhaan talouteen haluta enää palata, vaan tarvitaan oikeudenmukaisempi ja ulkoiset shokit kestävä talous.

→ Uudenlaiselle, kohtuullisuuteen pyrkivälle talousajattelulle on tilausta: Tämä raportti kyseenalaistaa nykyisen talouskasvuajattelun ja sitä ilmentävän suuntauksen, vihreän kasvun ja vihreän siirtymän riittävyyden ratkaista yksin globaalin monikriisin haastetta.

Huom. Esityksen pohjana käytetyt lähteet löytyvät raportista.

Normaalius on käsite, jota käytetään rajoittamaan moraalista mielikuvitustamme. Ei ole normaalia, johon voisimme palata tai jonka pitäisi haluta palata. Elämme epänormaaleja aikoja. Ne vaativat epänormaaleja vastauksia.⁸

1. Miksi tehdään pieniä säätöjä, kun pitäisi tehdä systeemitason muutoksia?

Monikriisin aika ja kestävyysmurros vaativat uudenlaista johtamistaitoa!

- 1) Perspektiivin laajentaminen pitkälle yli vaalikauden
- 2) Tavoitteiden säännöllinen tarkistaminen tiedon lisääntyessä ja kumppanuudet tutkijoiden kanssa
- 3) Laajojen kokonaisuuksien syy-seuraussuhteiden hahmottaminen
- 4) Nopeasti kehittyvän teknologiavallan eettinen arvioiminen eri sektoreilla

- 5) Ennakoinnin, suunnittelun ja politiikan muutoksen välisen yhteyden ymmärtäminen
-heikkojen signaalien havaitseminen
- 6) Yhteisymmärryksen ja yhteisen poliittisen tahtotilan rakentaminen tarvittavien toimien nopeuttamiseksi

Tarvitaan poliitikkoja, jotka ymmärtävät laajoja kehityskulkuja ja asioiden mittasuhteita yksilön ja yhteiskunnan edun välillä.

Yhteisymmärryksen ja -työn rakentamisen merkitys yli puoluerajojen tulee korostumaan entisestään.

2. Miksi vaihtoehtoisista talouden tulevaisuuskuvista ei haluta keskustella päätöksenteossa?

- Huolimatta hallitusten tarjoamista talouspoliittisista erilaisista painotuksista, talouden ”kova ydin” jää kyseenalaistamatta.
- Suomalaisen koko yhteiskunnan tulevaisuusperspektiivi on lukittu valtion velan maksuun, jolle ei kuitenkaan ole näkyvissä vanhasta keinovalikoimasta ratkaisua.
- Meillä Suomessa talouden mediakeskustelua dominoivat pankkiekonomistit, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen edustajat sekä talouspolitiikan kysymyksissä myös johtavat poliitikot.

Taloustiede ei pysy monikriisisen maailman vauhdissa

- Vaikka taloustieteen julkaisujen tuotanto on räjähdysmäisesti kasvanut, **taloustieteestä käytävä keskustelu on muuttunut vähemmän moniarvoiseksi ja hierarkkiseksi**, heikentäen demokraattista sekä oikeudenmukaista tieteellistä keskustelua.
- Kriitikoiden mukaan uusklassisen taloustieteen aika on tullut loppupisteeseen, koska sen ihmiskäsitys ja oletukset ympäristötekijöiden ja talouden suhteesta eivät enää ole relevantteja nykyisessä maailmassa. **Ekonomistit ja taloustieteen mallit eivät riittävästi tunnista, että elämme keskellä monikytköksistä kestävyyskriisiä, jota ei voi ratkoa mekaanisen ihmiskuvan talousmalleilla.**
- Talouspolitiikassa tarvitaan **monialaisempaa asiantuntijuutta**, joten taloudesta pitäisi alkaa keskustella laaja-alaisesti muiden kuin ekonomistien johdolla.
- **Kohtuullisuus-sana** on alkanut ilmetä viime aikoina julkisissa debateissa hallituksen talousleikkausten kohdistuessa pienituloisiin ja sote-palveluihin.
- Kohtuutalousajattelu (degrowth → sufficiency), joka korostaa **yhteiskuntapoliittista** näkökulmaa, on yksi vartenotettava keino rikastaa ja laajentaa jumittunutta talouskeskustelua.

”Tulevaisuuden paikkaliput myyty?”

- **Valta** ulottuu usein kauaksi tulevaisuuteen, koska se, mitä päätetään, kestää pitkään vakavasti otettavana tosiasiana muiden ihmisten kohdalla. Se myös muotoilee tehokkaasti tulevaisuutta ja rajoittaa muiden ihmisten vaihtoehtoja.
- Tulevaisuudentutkimuksessa, ennakkoinnissa puhutaan **tulevaisuuksista**: on useita mahdollisia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia: mikään yksittäinen tulevaisuus ei vyöry päällemme vääjäämättä, vaan siihen voidaan vaikuttaa.
- Tulevaisuuskuvien avulla voidaan hahmottaa ja havainnollistaa tulevaisuuden monenlaisia mahdollisuuksia.
- Tulevaisuus ei ole neutraali, ”tyhjä tila”, vaan vertauskuvaannollisesti se on käytetty tai valloitettu valtaapitävien tahojen tulevaisuuskuvien ja -oletusten kautta.
- Näin ollen se rajoittaa muiden vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kehittymisen mahdollisuutta.

Tulevaisuus ei ole ”tyhjä”, vaan erityyppistä yhteiskunnallista valtaa käyttävät tahot ”paaluttavat” siitä jatkuvasti tilaa.

Talousnarratiivit näkyville

Litany: The official description of the problem. Externalized reality. Often disconnected to other perspectives. Usually a repeated newspaper headline.

Systemic causes: Often short-term analysis, either single or multivariable. Historical variables are explored. Policy reports.

Worldview/Discourse: Discerning deeper assumptions behind the problem. Important to understand the issues from multiple worldviews. Critical thinking.

Myth/Metaphor: Deep stories, unconscious dimension of the problem. Inner transformation is required here. Solutions emerge from new narratives.

- Ajattelumallit ja niiden taustalla olevat maailmankuvat ja myytit määrittävät ajatuksiamme ja oletuksiamme tulevaisuudesta. Kun haluamme aktiivisesti vaikuttaa tulevaisuuteen, on lähdettävä ensiksi tarkastelemaan näitä nykyisen tulevaisuuskeskustelun taustavaikuttimia ja haastettava ne. Prosessin apuna – uuden talouden etsinnässä – voidaan käyttää hyväksi tulevaisuudentutkimukseen kuuluvan, narratiivisen ennakoinnin metodia eli kriittistä kerrosanalyysiä ja sen jäävuorimallia (Causal Layered Analysis, CLA).

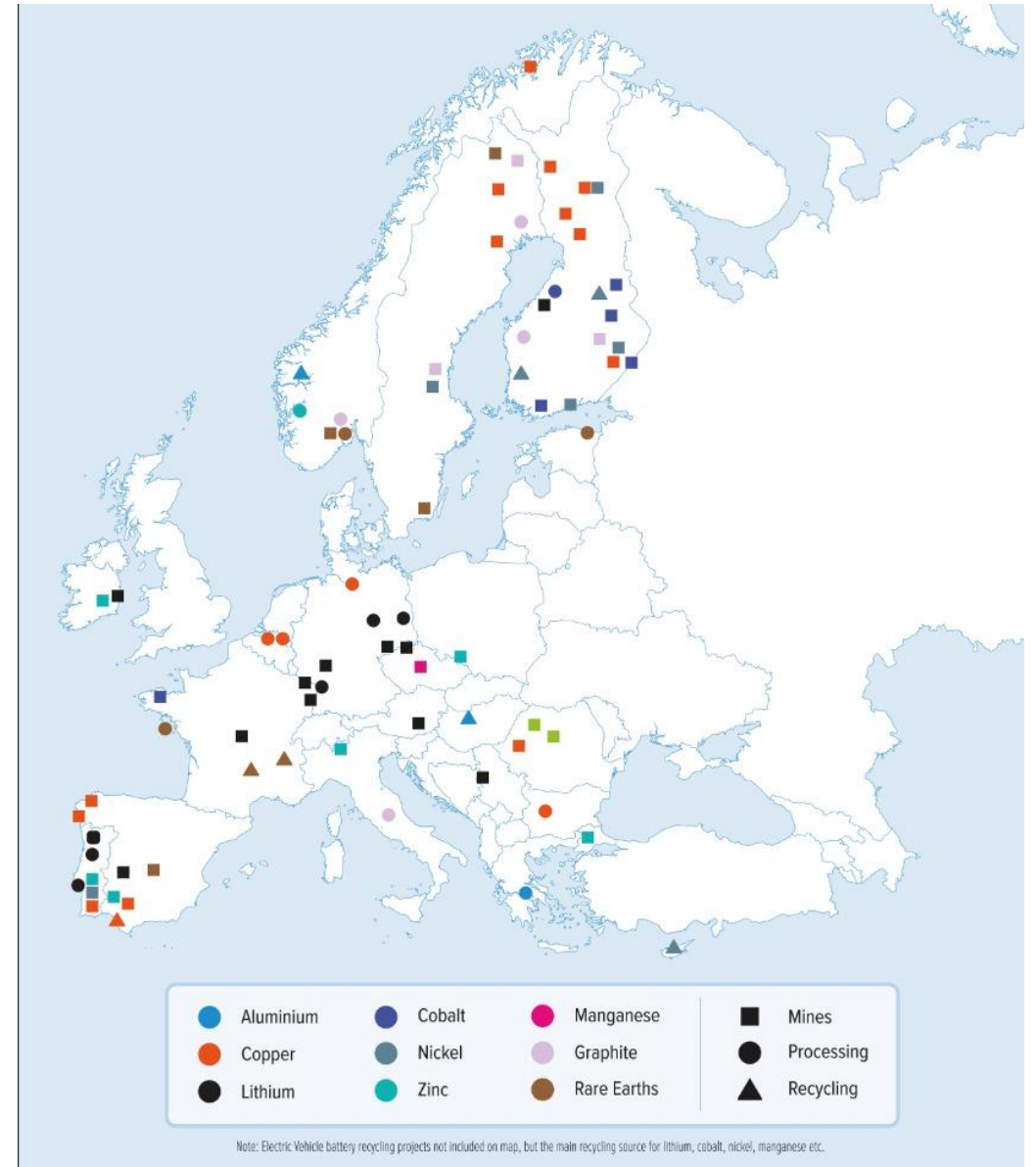
Kysymyksiä uuden talouden kertomuksen muodostamiselle

- Mikä on asian tai ilmiön **taustahistoria**?
- Mitä kriittisiä **oletuksia** on käytetty ennusteessa? Mikä on **ennuste**, jos nykyinen suuntaus jatkuu?
- Mitkä ovat **vaihtoehtoisia tulevaisuuksia**, jotka perustuvat erilaisiin oletuksiin?
- Mikä näistä vaihtoehtoisista tulevaisuuksista on **toivotuin**?
- Mitä **strategioita** voidaan käyttää sen toteuttamiseksi?
- Mikä on **uusi kertomus** tai metafora, joka tukisi haluttua tulevaisuutta?

Tulevaisuuden dekolonisaatio on tulevaisuusvallan haastamista ja tilan tekemistä vaihtoehtoisille, moniäänisille tulevaisuuksille.

3. Jos vihreä siirtymä ei pelastakaan meitä?

- Siirtymä pois fossiilitaloudesta on tarpeen. Vihreän kasvun ja vihreän siirtymän narratiivi on kuitenkin tuotu suomalaisille hyvin nopealla tahdilla, mihin liittyy myös paljon epätietoisuutta. Mikä taho vihreää siirtymää johtaa? Miten hankkeet vaikuttavat omaan elämään? Toteutuuko oikeudenmukaisuus?
- Raportissa analysoitiin vihreään kasvuun sisältyviä oletuksia ja maailmankuvaa, esim.:
 - ”Kestävyysskriisin ratkaisut löytyvät vihreästä kasvusta ja sen vihreästä teknologiasta”
 - ”Jos emme pääse omavaraisuuteen raaka-aineissa, on ainoa vaihtoehto asian ratkaisuun se, että joudumme siirtämään toiminnan kehittyviin maihin, jossa on huono ympäristö- ja ihmisoikeusvalvonta – siksi on järkevää kaivaa täällä kaivostoiminnan vastuullisessa maassa.”

Vihreän siirtymän ”katkoksia”

1. Hiilitunnelinäkymä dominoi

- Kyse on pohjimmiltaan materiaalsiirtymästä eli raaka-aineiden hankkimisesta yhteiskunnan sähköistymiseen.

2. Raaka-aineiden kysynnällä ei kattoa

- Tällä hetkellä tiedossamme olevat mineraalivarat eivät riitä maailmanlaajuisesti 1,4 miljardin ajoneuvon raaka-ainetarpeisiin nykyisenlaisessa globaalissa teollisessa ekosysteemissä. Tämä laskelma on yksi hahmotus mittakaavasta, ei ennakointia tulevasta kehityskulusta.

3. Eettiset kysymykset jääneet vauhdissa sivuun

- Pienydinreaktoreiden käyttöäksi odotetaan jopa 100 vuotta. Tämä aika on pitkä – poliittiset ja yhteiskunnalliset muutokset ovat väistämättömiä missä tahansa paikassa, joista monia on mahdotonta ennustaa. Pienillä modulaarisilla reaktoreilla voi siis olla ilmastohyötyjä, mutta ne voivat myös olla ilmastoherkkiä eli ne eivät ole ”immuuneja” ilmastonmuutoksen suorille ja välillisille vaikutuksille – myös politiikkaan ja turvallisuuteen.
- On nähtävissä, että ympäristökamppailujen määrä on nousussa Suomessa, kun Euroopan raaka-aineallianssin (ERMA) koordinoimat vihreän siirtymän hankkeet ja niiden luvituksen nopeuttaminen etenevät.

4. Talouskasvun ja ympäristöhaittojen irtikytkennän mahdottomuus

- Jos korkean tulotason maat aikovat vähentää päästöjä Pariisin sopimuksen mukaisesti, niiden on hylättävä kokonaistaloudellisen kasvun tavoittelu ja sen sijaan omaksuttava oikeudenmukainen ja riittävyysuuntautunut kasvunjälkeinen politiikka. Todisteet ovat selvät.

Voimistuvia uuden talouden signaaleja, mutta läpilyönti odottaa tuloaan

Viime vuosina on noussut useampi **reilun ja kestävä talouden tiedepohjainen aloite**, joiden tavoitteena on talouden ajattelu- ja toimintamallien muuttaminen siten, että yhteiskuntia ja niiden vakautta koettelevat sosiaaliset ja ekologiset ongelmat voitaisiin ratkaista. Nämä aloitteet eivät ole vielä ehtineet sanottavasti muuttaa talouskeskustelumme suuntaa.

- donitsitalous
- ekohyvinvointivaltio
- ekologinen jälleenrakennus
- hyvinvointitalous, jne.

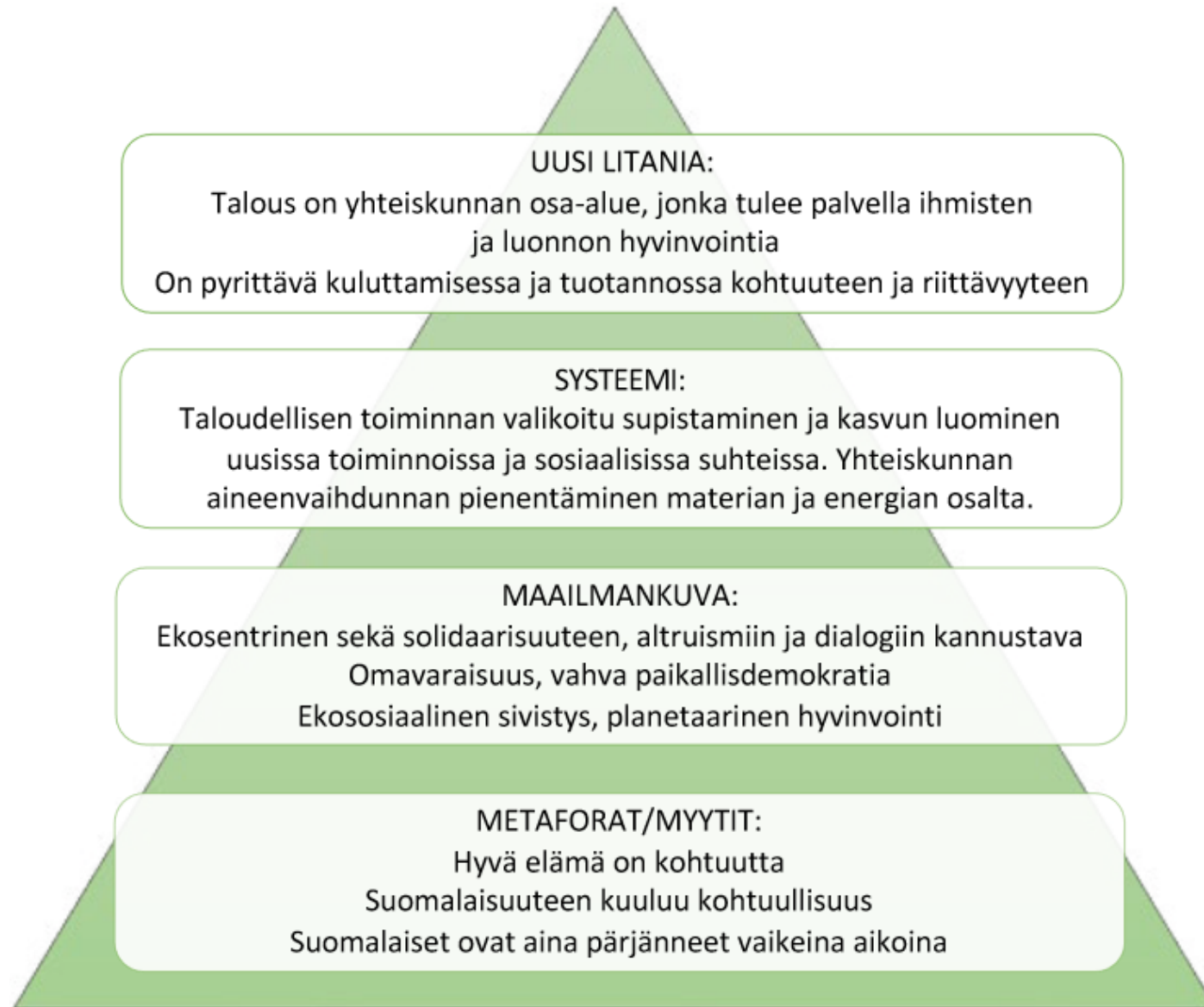
Hybridin mahdollisuus?

Kohtuutalous pähkinänkuoressa

- Kohtuutalouden lähtökohdaksi **syvällisen kulttuurisen arvojärjestyksen muutoksen liikkeelle laittaminen**, jossa tavoitteena on yhteiskunta, joka toimii planetaaristen rajojen puitteissa ja kaventaa sosioekonomisia eroja (**ekososiaalinen sivistys**).
- Uusi yhteiskunnan julkisen keskustelun läpäisevä **kohtuullisuuden ja riittävyyden** vaatimus ja toimenpide-ehdotukset keskeinen osa uuden talouden muodostuvaa narratiivia.
- Kohtuutalouden yhteiskunnalla nykyistä **pienempi aineenvaihdunta**, mikä tarkoittaa energian ja luonnonvarojen huomattavasti kestävämpää käyttöä: tuotannon päästöjen ja raaka-ainesten käytön sekä kulutuksen absoluuttinen vähentäminen.
- Tavoitteena on yhteiskunta, jonka aineenvaihdunta on erilainen ja se palvelee uusia toimenpiteitä. Kohtuullistaminen ei tarkoita yksiviivaisesti talouden supistamista, vaan esim. haitallisten yritystukimuotojen sekä taloudellisen toimeliaisuuden **valikoitua supistamista**. Yhteiskunta täytyy näin ollen muodostaa erilaisen logiikan varaan kuin nykyinen: on **erilaisia** aktiviteetteja, energiamuotoja, suhteita, sukupuolirooleja, ajan allokatioita palkallisen ja palkattoman työn välillä sekä suhteita luontoon. **Kasvu** uudentyyloisissä toiminnossa, kuten tehokkaimmissa kiertotalouden liiketoimintaekosysteemeissä tai yhteisöjen omavaraisuudessa esim. energiantuotannon aloilla.
- BKT:n sijaan (tai sitä täydentävästi) yhteiskunnan talouden kehitystä mitataan paremmilla mittareilla kuten esim. **aidon kehityksen mittarilla** (GPI, Genuine Progress Indicator): Siinä missä BKT ohjaa seuraamaan teollisuutta ja tuotantoa, GPI ohjaisi erilaiseen politiikkaan ja kiinnittäisi huomiota ihmisten ja luonnon hyvinvointiin.
- Hallittu** suunnanmuutos.

Mitä vauraus oikeastaan on?

- Kohtuutalousajattelun suurimpana haasteena on se, että siinä **joudutaan hylkäämään syvällä vaikuttavat kulttuuriset oletukset**, litaniat, siitä, mitä talous on ja miten se asemoituu muuhun yhteiskuntaan. Kohtuutalousajattelu sisältää elementtejä, jotka voivat vaikuttaa aivan päinvastaiselta mitä olemme oppineet vaurauden saavuttamisesta, kasvattamisesta ja jakamisesta.
- Kyse on **hyvän elämän** pohtimisesta ja saavuttamisesta vähemmän tuotannon ja kulutuksen kautta. Riittävyys sekä yksilön, yhteisön sekä koko yhteiskunnan tasoilla.
- Merkkejä kohtuutaloudsidean soveltamisesta näkyy jo elinkeinoelämässä uusina liiketoimintaideoina eri puolilla maailmaa sekä kohtuutaloustutkijoiden ja yritysten välisinä keskustelutilaisuuksina. Heikkona, huomionarvoisena signaalina voidaan pitää esimerkiksi Ranskan hallituksen päätöstä hillitä pikamuodin ympäristövaikutuksia.
- Voikin kysyä, mitä muita kohtuullisuuden tai kohtuutalouden mukaisia heikkoja signaaleita voidaan jo nähdä tässä ajassa?

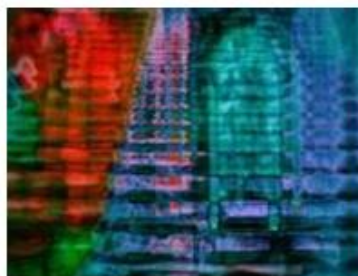

Kohtuutalouden perustuksia

Kiitos!

Yhteystiedot:
susanna.myllyla@msl.fi

Raportit ja blogit:
<https://ajatuspajaalkio.fi/ajankohtaista/>

Monikriisin maailmassa Suomi tarvitsee selviytyäkseen rohkeita talousvisioita ja yhteisymmärryksen rakentamista polarisaation sijaan

22.04.2024 AJATUSPAJA ALKIO,
TUTKIMUS, BLOGI

Tulevaisuusvallan laajentaminen uudelle taloudelle – kolme kohtuullista kysymystä päätöksentekijöille (raportti)

27.03.2024 AJATUSPAJA ALKIO,
TUTKIMUS, UUTINEN

Heikot signaalit ovat merkinä tulevaisuudesta, joka on jo täällä

20.03.2024 AJATUSPAJA ALKIO,
TUTKIMUS, UUTINEN

Hyvää Joulua uutiskirjeen myötä

19.12.2023 AJATUSPAJA ALKIO,
UUTINEN

Taloutemme perusta on murenemassa- missä on "Talous B"?

18.12.2023 TUTKIMUS, BLOGI

Maahanmuutto ja politiikan jakolinjat: Miten käy kansallisten identiteettien tulevaisuuden Euroopassa ja Suomessa?